

**T.C.
MILLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ

DEHB VE KAYNAŞTIRMA

Ankara, 2016

- Bu modül, Mesleki ve Teknik Eğitim okul / kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
- Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
- **PARA İLE SATILMAZ.**

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	ii
GİRİŞ	1
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1. DİKKAT EKSİKLİĞİ VE HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU.....	3
1.1. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Tanımı	4
1.1.1. Dikkat	4
1.1.2. Hiperaktivite	4
1.1.3. Dürtüsellik / Impulsivite (İmpulsivite)	4
1.2. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğunun Sınıflandırılması	5
1.2.1. Birleşik Tip	5
1.2.2. Dikkatsizliğin Önde Geldiği Tip	6
1.3. DEHB Belirtileri	7
1.4. DEHB Olan Çocukları Ayırt Etme-Tanılama	8
1.4.1. Çocuk ve Aile İle İlgili Bilgilerin Alınması	9
1.4.2. Anne-Babayla Görüşme.....	9
1.4.3. Çocukla Görüşme	9
1.4.4. Öğretmenden Ayrıntılı Bilgi Alınması	10
1.4.5. DEHB İle İlgili Test ve Ölçeklerin Uygulanması.....	10
1.5. DEHB Nedenleri	11
1.5.1. Kalıtım	11
1.5.2. Beyindeki Yapısal İşlev Farklılıkları.....	11
1.5.3. Çevre.....	11
1.6. DEHB Olan Çocukların Gelişimsel Özellikleri	12
UYGULAMA FAALİYETİ	16
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	17
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	20
2. DEHB OLAN 0-72 AY ÇOCUKLARI İÇİN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİ DESTEKLEYEN ETKİNLİKLER	20
2.1. DEHB Olan Çocuklar İçin Kaynaştırma Eğitiminin Yeri ve Önemi	20
2.2. DEHB Olan Çocukların Kaynaştırma Eğitiminde Kullanılacak Araç Gereçler	24
2.3. DEHB Olan Çocukların Kaynaştırma Eğitiminde Uygulanabilecek Etkinlikler ve Oyun lar	25
2.3.1. DEHB olan Çocuğun Eğitiminde Uygulanabilecek Etkinlikler ve Oyunlar.....	25
2.4. DEHB Olan Çocuklara Uygun Eğitim Ortamı Düzenleme	28
UYGULAMA FAALİYETİ	30
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	34
MODÜL DEĞERLENDİRME	36
CEVAP ANAHTARLARI.....	37
KAYNAKÇA	38

AÇIKLAMALAR

ALAN	Çocuk Gelişimi ve Eğitimi
DAL	Erken Çocukluk Eğitimi
MODÜLÜN ADI	DEHB ve Kaynaştırma
MODÜLÜN SÜRESİ	40/24
MODÜLÜN AMACI	Bireye / öğrenciye DEHB olan çocukların özellikleri ve kaynaştırma eğitimine katılımlarını sağlama ile ilgili bilgi ve becerileri kazandırmaktır.
MODÜLÜN ÖĞRENME KAZANIMLARI	<ol style="list-style-type: none"> 1. DEHB olan çocukların özelliklerini açıklayabileceksiniz. 2. DEHB olan 0-72 ay çocukları için kaynaştırma eğitimini destekleyen etkinlikleri ve uygun araç gereçleri seçebileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Sınıf, atölye, okul öncesi ve özel eğitim kurumları Donanım: Kaynak kitaplar, bilgisayar, projeksiyon, fotoğraflar, afiş, broşür, dergiler, çeşitli videolar, uyarıcı pano, konuya yönelik bilgi CD'leri, akıllı tahta
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modül içinde yer alan her öğrenme faaliyetinden sonra verilen ölçme araçları ile kendinizi değerlendireceksiniz.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB) tüm dünyada çocukları önemli derecede etkileyen dikkatsizlik, dürtüsellik ve hiperaktive ile kendini gösteren bir nörodavranışsal bozukluktur.

Bu modül sayesinde erken çocuklukta dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğunun tanımını, sınıflandırmasını, nedenlerini, DEHB olan çocukların gelişimsel özelliklerini, DEHB olan çocuklar için kaynaştırma eğitiminin önemini ve kaynaştırmada kullanılacak araç gereçler ile çeşitli etkinlikleri öğreneceksiniz.

Edindiğiniz bu bilgiler ışığında, DEHB olan çocukların eğitimlerinde onlara nasıl yardım edebileceğinizi kavrayacaksınız. DEHB olan çocukların ihtiyaçlarına uygun olarak kaynaştırılması gerektiği konusunda farkındalığınız artacaktır.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

ÖĞRENME KAZANIMI

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan çocukların özelliklerini açıklayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğunun tanımı, sınıflandırılması, nedenleri ve DEHB olan çocukların gelişimsel özellikleri hakkında basılı kaynaklardan ve internetten araştırmalar yapınız.
- Çevrenizde bulunan özel eğitim kurumlarını ziyaret ederek dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan çocukların nasıl fark edileceği ile ilgili bilgi toplayınız.
- Topladığınız bu bilgileri rapor hâline getirip çeşitli görsellerle destekleyerek bir sunum hazırlayınız.
- Hazırladığınız sunumu arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Edindiğiniz bilgilerden yola çıkarak DEHB yaşayan bireyin aile ve okul hayatında ne gibi sorunlar yaşayabileceğini tartışınız.

1. DİKKAT EKSİKLİĞİ VE HİPERAKTİVİTE BOZUKLUĞU

Etkinlik - 1: Soruları yanıtlayıp düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız. Cevaplarını tartışınız.

- Anne babaların hareketli çocuklarına "Hiperaktif bu çocuk." şeklinde kendilerinin tanı koymaları doğru mu?
- "Benim çocuğum zeki olduğu için hiperaktif." diye savunmaları ve birçok problemi yok saymaları hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Çocuğun sadece aşırı aktif olması ya da sadece dikkat sorunu yaşaması dikkat eksikliği ve hiperaktivite tanısı için yeterli olabilir mi?

Soruların yanıtını modülün "Öğrenme Faaliyeti 1" bölümünde bulabileceksiniz.

1.1. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Tanımı

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB) çocuk ve ergen nüfusu içinde sıklıkla karşılaşılan bozukluklar arasında yer almaktadır.

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB) bireyin yaş ve gelişim düzeyine uygun olmayan aşırı hareketlilik, istekleri erteleyememe (impulsivite) ve dikkat sorunlarıyla kendini gösteren gelişimsel bir bozukluktur.

Yapılan çalışmalarda, bu tanımlamada yer alan belirtilerin 7 yaşından önce ortaya çıkmış olması, son 6 aydır yaygın olarak görülmesi ve ev-okul gibi iki ayrı ortamda bu belirtilere rastlanması gerektiği belirtilmektedir. Sayılan gelişimsel döneme uygun olmayan dikkat, aşırı hareketlilik ve dürtüsel davranış problemleri gibi özelliklerin gelişimsel gerilik, zihinsel bozukluk veya fiziksel yetersizlikten kaynaklanmaması gerektiği de özellikle vurgulanmaktadır.

DEHB tanımını daha iyi kavramak için dikkat, hiperaktivite ve dürtüsellikten bahsedilmelidir.

1.1.1. Dikkat

Duygu ve düşüncenin bir konu ya da sorun üzerinde toplanması, zihnin uyanık bulunması durumudur. Dikkat eksikliği ise çocuğun bir konuya yoğunlaşamaması, yaş ve gelişimine göre çok kısa yoğunlaşması, dikkatinin çok çabuk dağılması anlamlarına gelmektedir.

1.1.2. Hiperaktivite

Sakin olmayı gerektiren durumlarda aşırı huzursuz olma şeklinde tanımlanabilir ve duruma bağlı olarak çevrede koşma, atlama, oturması gerektiğinde yerinden kalkma, aşırı konuşma, gürültücülük ve benzeri şekillerde olabilir. Hiperaktivite sadece aşırı hareketlilik ve enerjik olma anlamına gelmemektedir. Bu terim karmaşık ve amaçsız hareketliliği de tanımlamaktadır.

1.1.3. Dürtüsellik / İmpulsivite (İmpulsivite)

Kişinin kendisini kontrol etmekte sorun yaşaması ile kendini gösterir. Acelecidirler, soru bitmeden cevabı vermek isterler, içlerinden geldiği gibi davranırlar ve isteklerini erteleyemezler.

Resim 1.1: Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu

Özet olarak 3 temel gelişimsel sorun söz konusudur;

- Dikkat eksikliği
- Yetersiz dürtü kontrolü
- Aşırı hareketlilik

1.2. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğunun Sınıflandırılması

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu (DEHB); toplumda, okul çağı çocuklarında %3 - %5 oranında görülmektedir. Kız çocuklarına oranla, erkekler çocuklarda daha sık rastlanmaktadır. Hiperaktivite bozukluğu daha çok erkek çocuklarda görülürken dikkat eksikliği daha çok kız çocuklarda gözlemlenmektedir.

Ülkemizde yapılan bir çalışmada DEHB sebebiyle çocuk psikiyatri servislerine başvuruların 7. sırada yer aldığı, okul dönemi çocuklarının %3 - %6'sında DEHB'ye rastlandığı ve DEHB'nin -yurt dışında yapılan çalışmalara benzer olarak- erkek çocuklarda kız çocuklara göre daha yaygın olduğu görülmektedir (Şenol ve İşeri, 2004).

Amerikan Psikiyatri Birliği'nin geliştirmiş olduğu sınıflandırma sistemi olan DSM - IV'te DEHB kriterleri belirlenmiştir.

Buna göre üç tip DEHB vardır

1.2.1. Birleşik Tip

En sık görülen tiptir. Son altı ay boyunca birden fazla ortamda hem aşırı hareketlilik ve dürtüsellik tanı ölçütlerinden hem de dikkatsizlik tanı ölçütlerinden yüksek puan alan tiptir. Bu tip çocuklarda dikkat eksikliği, anlamsız aşırı hareketlilik ve dürtü kontrolsüzlüğü bir aradadır.

Huzursuzluk, davranışsal ve duygusal engellenme eşiğinde düşme, dikkatte azalma bulunmaktadır. Dürtülerini denetleyememe, etkinlikleri düzenleyememe, dikkat eksikliği ve sosyal ilişkilerde zayıflık, sınıf dışına itilme, kurallı oyun ve etkinliklere katılamama birleşik tipin bazı özelliklerindedir.

1.2.2. Dikkatsizliğin Önde Geldiği Tip

Bu tip son altı ay boyunca ve birden fazla ortamda aşırı hareketlilik ve dürtüsellik ölçülerinden ziyade dikkat eksikliği ölçütlerinden daha fazla puan alan tiptir. İşleri bitirmeden bırakma ve görevleri erken terk etme şeklinde kendini gösterir.

Ayrıntılara dikkat etmeme ve sıkça dikkatsizlikten kaynaklanan hata yapma bu tipin bariz özelliklerindedir. Direkt konuşulduğunda duymaz, dinlemez görünürler. Günlük işlerde sıkça unutkan olup zihinsel çaba isteyen işlerden kaçınırlar. Dış uyaranlara dikkati kolayca dağılır. Sürekli okul eşyalarını kaybederler, dağınıktırlar ve genellikle üzerine aldığı görevleri baştan savarlar.

1.2.3. Hiperaktivite - İmpulsivitenin Önde Geldiği Tip

Dikkat eksikliği ölçütlerinden ziyade hiperaktivite ve impulsivite ölçütlerinden yüksek puan alan tiptir. Hareketlilikleri normalin üzerinde olup anne baba ve öğretmenleri bıktırıcı düzeydedir. Bazı görüşlere göre bu tipler bebekliklerinden itibaren hareketli olup yürümeden koşmaya çalışmaktadırlar.

Resim 1.2: Aşırı hareketlilik

Çevrede koşma, atlama, oturması gerektiğinde yerinden kalkma, aşırı konuşma, gürültücülük, oturduğu yerde kıpırdanıp durma şeklinde belirli birtakım özelliklere sahiptirler. Sürekli karşı gelmek, istenilene yapmamak, kendi hatalarından başkalarını sorumlu tutmak, öfkeli ve hırçın olmak bu tipteki çocukların özelliklerindedir.

1.3. DEHB Belirtileri

DEHB'nin belirtilerini erken çocukluk dönemindeki aktif çocuklara ait normal hareketlilikten ayırt etmek zor olabilir. Ancak gerçek DEHB'de belirtiler kalıcıdır ve genellikle öfke patlamaları, kavgacılık, saldırgan tutumlar, gürültücülük, karşı gelme tutumları hareketliliğe eşlik etmektedir. Belirtileri bazı psikiyatrik rahatsızlıkların belirtileriyle benzerlik göstermektedir. Ancak temel farklılık; DEHB'nin çocukluktan beri var olan ve süregelen bir sorun olmasıdır.

DEHB olan çocuğun bulunduğu gelişim dönemine göre belirtileri şu şekilde sıralanabilir:

➤ ➤Okul öncesi

- • Çocuklarda motor huzursuzluk ve hareketlilik ön plandadır.
- • Karmaşık biçimde hareket ederler
- • Yapılandırılmış aktivitelere yönelemezler.
- • Oyun ilişkilerine uyum sağlamakta güçlük çekerler.

➤ ➤Okulla birlikte

- • Yerinde oturmakta zorlanırlar.
- • Kurallara uymakta zorluk çekerler.
- • Ders sırasında arkadaşları ile konuşan çocuklar olarak tanınırlar.
- • Ödevlerini tamamlayamazlar.
- • Görevlerini yerine getirememeye ve organize edememe sorunları yaşarlar.
- • Eşya kaybederler.
- • Unutkandırlar.
- • Sık yaralanırlar.
- • Arkadaş ilişkilerinde ve oyunların kurallarını öğrenmekte güçlük çekerler.
- • Sıralarını beklemekte zorlanırlar.
- • Tehlikeli aktivitelere yönelirler.

➤ ➤Ergenlikle beraber

- • İç huzursuzluğu ön plana çıkar.
- • Dürtüsellik nedeniyle kural dışı davranışlara yönelirler.
- • Dikkatsizlik, akademik performanslarının beklenenin altında gitmesinin nedenidir.

DEHB'nin belirtileri aşağıda verilen tablodaki gibi üç grupta da sıralanmaktadır.

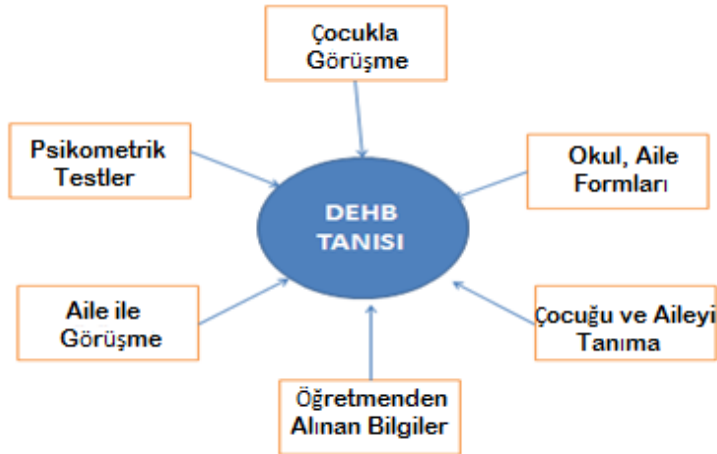
Aşırı Hareketlilik Belirtileri	Dürtüsellik Belirtileri	Dikkat Eksikliği Belirtileri
<ul style="list-style-type: none"> ➤ ➤Çoğu zaman elleri ayakları kıpır kıpırdır. ➤ ➤Oturması istenen yerde oturamaz. ➤ ➤Çoğunlukla uygunsuz olan durumlarda koşturur, tırmanır. ➤ ➤Sakin bir biçimde, boş zamanı geçirme etkinliklerine katılma ya da oyun oynama zorluğu yaşar.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ➤Çoğu zaman motor takılmış gibidir ve çok konuşur. ➤ ➤Soru tamamlanmadan cevabı yapıştırır. ➤ ➤Sırasını bekleyemez. ➤ ➤Başkalarının sözünü keser, oyunlarına burnunu sokar.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ➤Okul ve ev hayatında dikkatsizlikten kaynaklanan hatalar yapar. ➤ ➤Tamamlaması istenen etkinliği dikkati dağıldığı için tamamlayamaz. ➤ ➤Mental çaba gerektiren işleri üzerine almaktan kaçınır. ➤ ➤Unutkandır. Sık sık okul eşyalarını ya da oyuncaklarını kaybeder. ➤ ➤Başladığı işi bitiremez, etkinlikleri tamamlayamaz.

Tablo 1.1: DEHB belirtileri

1.4. DEHB Olan Çocukları Ayırt Etme-Tanılama

DEHB ya da diğer davranış sorunlarının tanısının konulması, olabildiğince fazla kaynaktan bilgi alınarak ve çeşitli değerlendirmeler sonucunda gerçekleştirilir.

Anne-baba ve çocukla görüşme, anne-baba, öğretmen ve okulun rehberlik birimi, etüt öğretmeni ile spor öğretmeni, çocuğu yakından tanıyan akrabalar gibi gerekli görülen diğer kaynaklardan bilgi alınması, anne-baba ve öğretmen tarafından çeşitli test ve ölçeklerin doldurulması DEHB tanısı konulurken uygulanan işlemlerdir (Barkley, 1995).

Şekil 1.1: DEHB'nin tanlanması

1.4.1. Çocuk ve Aile İle İlgili Bilgilerin Alınması

Gerek çocuk psikiyatrisinde, gerekse tıbbın diğer alanlarındaki hastalıklarda doğru tanı konulmasında, geniş bir hastalık öyküsü alınması ve gerekli bilgiler toplanması çok önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle, DEHB belirtileriyle başvuran tüm çocuklar değerlendirilmeye alınmadan önce kendilerine ve aileye yönelik bilgileri toplanmalıdır. Böylece çocuğun geçirdiği basamaklar ve nasıl bir aileden geldiği konusunda bilgi sahibi olarak değerlendirmeye daha hazırlıklı başlanması olanaklı hâle gelmektedir.

1.4.2. Anne-Babayla Görüşme

Çocukların psikiyatrik değerlendirmesinde, anne-baba görüşmesi çok önemli bir yer tutmaktadır. Bazı çocuk ve ergen psikiyatristleri anne-babayla görüşme sırasında çocuğun bulunmasını tercih ederken bazıları anne babayla ve çocukla ayrı ayrı görüşmeyi seçerler.

1.4.3. Çocukla Görüşme

Psikiyatristin çocukla yapacağı görüşme çocuğun yaşına, kapasitesine ve iş birliğine girip girmemesine bağlı olarak farklılık gösterir. Anne-baba ile görüşme yaparken çocuk görüşme odasıdaysa çocuğun psikiyatristi onun genel görünümünü, gelişim özelliklerini ve davranışlarını gözlemleyerek ilk izlenimlerini edinmeye başlamış demektir.

Çocukla yapılan ilk görüşme sırasında çocuğun sorulan sorulara doğru yanıt vermemesi veya doğal davranışlarını sergilememesinin çok önemi yoktur. Çünkü pek çok çocuk, ailesi tarafından bir psikiyatriste getirildiğinin farkındadır ve her zamanki davranışlarından farklı davranabilir.

Ülkemizde çocuklar küçük yaştan itibaren hastane, iğne ve doktorlardan korkutularak büyütüldükleri için muayene odasında çok daha kontrollü bir biçimde hareket edebilirler. Ayrıca çocuklar aşırı hareketlilikleri ve davranış sorunları nedeni ile doktora getirildiklerini biliyorlarsa bunu bir cezalandırma yöntemi olarak algılayıp daha fazla çekingenlik gösterebilirler. Bu nedenle gündelik yaşantısında aşırı hareketliliği olan bir çocuğun doktorun görüşme yaptığı sırada çok durgun ve kontrollü olması; DEHB tanısı için bir ölçü sayılmamaktadır.

Resim 1.3: Çocukla görüşme

Küçük çocuklarla yapılan görüşmelerde; çocuğun gelişimini, dikkat ve hareketliliğini daha iyi anlamaya yönelik oyunlar oynanabilir. Daha büyük çocuklarla yapılan görüşmelerde ise daha çok algı, dikkat, planlama ve organizasyon yeteneklerini değerlendirmeye yönelik oyunlar seçilir. Bu oyunlar sırasında DEHB olan çocukların aceleci tavırları, sağ-sol ayrımı, planlama ve organizasyon yapmada güçlük çekmeleri, kısa sürede oynanan oyunlardan sıkılmaları, bir süre hareketsiz durma ve sürelerini beklemede yaşadıkları sorunlar tanı koymaya yardımcı olmaktadır.

1.4.4. Öğretmenlerden Ayrıntılı Bilgi Alınması

DEHB tanısının konmasında, çocuğun öğretmenlerinden bilgi alınması son derece önem taşımaktadır. Okul, çocuğun zamanının önemli bir bölümünü geçirdiği kendi cinsinde ve yaş grubundaki diğer çocuklarla birlikte iken gösterdiği davranışın gözlemlenebileceği bir ortamdır. Ayrıca, DEHB belirtilerinin klinik özelliklerinin sınıf ve okul ortamında, çocuğun bireysel olarak değerlendirildiği ortamlara oranla çok daha belirginleştiği bilinmektedir (Hechtman, 1996).

Öğretmenlerden bilgi alınmasında çoğu zaman öğretmene soru formları ve ölçekler gönderilmekte, bu formlara verilen yanıtlar yeterli olabilmektedir. Ancak; eğer olanak varsa çocuk psikiyatristi, psikolog veya sosyal hizmet uzmanının öğretmenle yüz yüze görüşmesi ve öğretmenlerden ayrıntılı bilgi alınmasının son derece yararlı olduğu görülmektedir.

1.4.5. DEHB İle İlgili Test ve Ölçeklerin Uygulanması

DEHB'nin kesin tanısını koymada, hiçbir organik ve psikolojik değerlendirme yeterli olmamaktadır. Ancak ayrıntılı klinik anamnez (doktorun hastaya teşhis koyma amaçlı olarak ona sorduğu sorular sonucu elde ettiği hastanın öyküsü) ve çocuğun değişik ortamlardaki davranışlarının soruşturulduğu değerlendirme formları, tanı koymada yardımcı olabilmektedir. DEHB belirtilerinin sorgulanması amacıyla, çoğu zaman anne baba ya da öğretmenlere yönelik olarak hazırlanmış olan bazı soru formları ve ölçekler, DEHB klinik belirtilerine yönelik bilgi almayı sağlayabilir. Olanak varsa annenin, babanın, çocuğu yakından tanıyan öğretmenin ve okuldaki rehberlik uzmanının bu testleri yanıtlamaları sağlanmalıdır. Ne kadar çok kaynaktan bilgi toplanırsa doğru tanı koyma olasılığı o derece artar.

➤ Ayrıncı tanı

DEHB; zihinsel gerilik, öğrenme bozuklukları, uyum bozuklukları, manik-depresif bozukluk (Öz Türkçesi ile "İki Uçlu Bozukluk" diye bilinen bu rahatsızlıkta kişi manik olduğu durumda aşırı hareketli, enerjik, konuşkan, umursamaz ve güçlü bir dönemdedir. Sonra birdenbire bu yükseklerde uçan ruh hâli karanlık bir ruh hâli olan depresif bir şekle dönüşebilir. Örneğin; sinirlilik, kafa karışıklığı, öfke, kapana kısılma hissi ortaya çıkar.) ve davranış bozukluklarıyla karıştırılabilmektedir. Bazı durumlarda çocuğu değerlendiren psikiyatrist DEHB belirtilerine benzer belirtilere yol açabilecek bir hastalıktan kuşkulanırsa ilgili birimlerle konsültasyon ve EEG, bilgisayarlı tomografi, MR (manyetik rezonans), biyokimyasal incelemeler gibi organik incelemelere gerek duyabilir. Tanılamada uzmanların, aile ve öğretmenlerin dikkatli tutum sergilemeleri önemlidir.

1.5. DEHB Nedenleri

DEHB'nin nedeni tam olarak bilinmemekte, pek çok biyolojik-psikolojik-sosyolojik unsurun etkisiyle ortaya çıktığı düşünülmektedir.

1.5.1. Kalıtım

DEHB görülmesinde genetik özelliklerin çok önemli bir yeri olduğu kesinlik kazanmıştır. Yakın akrabalar arasında DEHB görülme riski %10 ile %30 arasındadır. DEHB tanılı bireyin kardeşinde de DEHB olma riski %32, ebeveynde DEHB varsa çocuğunda DEHB görülme riski %57'dir. İkiz kardeşler üzerinde yapılan incelemelerde tek yumurta ikizlerinde %50 - %84, çift yumurta ikizlerinde %30 - %40 dolaylarında DEHB riski vardır.

Resim 1.4: DEHB'nin kalıttan etkilenebileceği

1.5.2. Beyindeki Yapısal İşlev Farklılıkları

Dikkatin yoğunlaştırılması, sürdürülmesi, davranışların kontrol edilmesi, planlama yapılmasından sorumlu olan alanlarda ön bölge (prefrontal lob), bazal ganglionlar (beynin orta kısmında bulunan prefrontal korteks ve alt motor ve duyu bölgeleri arasındaki iletişim ve yönetimi sağlayan yapıların genel adı) ve beyincığın normal bireylerdekine oranla daha küçük ya da farklı bir simetride olması söz konusudur. Saptanılan bu farklılıkların hastalığa neden olduğu düşünülmekte ancak bu incelemeler bir tanı aracı olarak kullanılmamaktadır.

1.5.3. Çevre

Çevresel ve psikososyal etkenler direk olarak DEHB'ye neden olmaz ancak genetik olarak yatkınlığı olan bireylerde riski artırır.

➤ Doğum öncesi

Gebelikte hastalanma, alkol, sigara ve ilaç kullanımı, kimyasal zehirlere maruz kalma (Örneğin kurşun zehirlenmesi)

➤ Doğum sırası

Erken doğum, doğum komplikasyonları ve doğum sırasındaki kafa travmaları

➤ **Doğum sonrası**

Küçük yaşta geçirilen ameliyat, kaza veya hastalıklar, hastalık tedavisinde kullanılan fakat yan etkisi olan ilaçlar alınması

➤ **Aile**

Parçalanmış aile, aile içi geçimsizlik ve anne babada psikiyatrik bozukluklar

➤ **Gıda katkı maddeleri**

Kesin olmamakla beraber şeker, gıda şekillendirici ve koruyucu maddeler, doğal olmayan beslenme alışkanlıkları DEHB riskini artırmaktadır.

➤ **TV-bilgisayar oyunları**

Sürekli televizyon, bilgisayar ve cep telefonu oyunları ile vakit geçiren çocuğun beyni, bir süre sonra gerçek dünyanın da tıpkı sanal dünya gibi hızlı, renkli, hareketli, heyecanlı olmasını bekler. Öyle olmayınca kendine değişik tipte uyaranlar aramaya başlar (Erdoğan, 2012). Bu durum; hem dikkat problemini hem de hiperaktiviteyi beraberinde getirir. Ayrıca çok hızlı, hareketli sanal görüntüler çocuğun zihnini doldurmakta ve dikkat kabiliyetini olumsuz etkilemektedir. Zihnin temiz kalması yani gereksiz bilgilerden arındırılması hem çocuk hem de yetişkin açısından dikkati artırmak adına önemli bir durumdur.

1.6. DEHB Olan Çocukların Gelişimsel Özellikleri

Şekil 1.2: DEHB'nin basit bir sorun olmaması

Geçmiş yıllarda DEHB'nin sadece çocuklarda görülen kendiliğinden geçen yaramazlık durumu olduğu düşünülmüştü. Ancak yapılan araştırmalarla durumun farklı olduğu, DEHB'li çocukların %80'inin ergenlikte de DEHB belirtilerini göstermeye devam ettikleri görüldü. %30 ila %65'lik bölümün yetişkinlikte DEHB özelliklerini sürdürdükleri görüldü.

DEHB'li çocukların üçte biri ileriki yıllarda alkol-madde kullandıkları, antisosyal kişilik özellikleri sergiledikleri, depresyon ve kaygı bozukluğu yaşadıkları görülmüştür. ABD'de yapılan araştırmaya göre DEHB yaşayan çocukların %60 oranında sınıf tekrarı, okuldan uzaklaşma veya atılma sorunları olduğu saptanmıştır.

Son olarak DEHB olan çocukların ileride yasalara uymakta zorlandıkları, trafik kazasına karışma ve trafik suçu işleme gibi olumsuz durumlar yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

DEHB gelip geçici bir yaramazlık değildir. Aksine bu çocuklar zamanında tanınanıp uygun tedavi ve eğitim almazlarsa hayatlarının büyük kısmında içinden çıkılmaz zorluklar yaşayacaklardır.

DEHB'nin Yaşamboyu Etkisi

73

Resim 1.5: DEHB'nin yetişkinlikte de devam edeceği ve tüm yaşamı etkileyeceği

Bu çocukların gelişimsel özellikleri şöyle sıralanabilir:

- DEHB olan çocukların büyük çoğunluğu aynı özellikleri göstermelerine rağmen tedavi boyutunda bireysel özellikleri nedeniyle yapılacak etkinlikler farklılık gösterir.
- DEHB olan çocuk genellikle birinci çocuk olmaktadır; ayrıca aşırı konuşkan ve gürültücü bu çocukların annelerinin de normalden daha konuşkan olduğu gözlenmiştir.
- Boyu ve kilosu yaşına göre ortalamanın altındadır.
- DEHB olan çocuklarda acıya dayanıklılık görülebilir.
- Titizliği ve takıntıları vardır (obsesif-kompulsif tepkiler).
- Sınıfta kalma oranı normal çocuklara göre iki-üç kat daha fazladır.
- Bireysel olarak uygulanan IQ testlerinde bilişsel gelişim, olduğundan daha düşük görülmektedir. Bunun nedeni, zihinsel gelişim için gerekli odaklanma eksikliği ve zihin tembelliğidir.
- DEHB olan çocuklar sürekli pekiştirilmeyi ister, diğer öğrencilerden daha çok olumlu pekiştirmeye ihtiyaç duyar. Hatta bu sürekli pekiştirme gerçek hayat ortamlarında da uygulanabilir.
- DEHB olan çocuklar davranışlarından dolayı sorumluluk almak yerine sadece özür dileyip bahane bulmayı öğrenirler. Psikolojik danışmanlar, öğretmenler ve hekimler, bu çocuklara DEHB'nin üzerinde çaba harcanması gereken zor bir durum olduğunu, bir özür ya da kabahat olmadığını öğretmelidir.
- DEHB olan çocukların %10-%33'ü aynı zamanda öğrenme güçlüğüne sahiptir. Öğretmen uygun düzenlemeleri yapar ve sınıf süreçlerini yapılandırır bu çocukların yarısından fazlası normal sınıflarda öğrenim görebilir.
- DEHB olan çocuklar algıladıklarını ayırtlamada ve örgütlemeye güçlük çeker. Harfleri ters dönmüş bir şekilde algırlar (b-d-p, m-n, z-s, 6-9 vb.). Çocuk **“yap”** kelimesini görür fakat bunu **“pay”** olarak okur ya da yazar (çok-koç, 12-21, roman-orman, için- çini gibi).
- Satır-sözcük atlama, okuduğu yeri kaybetme, sözlük-harita veya rehberde istenileni bulamama gibi yakınmaları vardır.
- Görsel algılarındaki bozukluklardan dolayı uzaklıkları yanlış tahmin eder, eşyalara çarparlar. Bu çocuklar aynı zamanda sağını solunu karıştırır. Bir top oyununda gözün topta olması gerekir. Gözleriyle izleme güçlüğü olan DEHB olan çocuk mesafeyi ya da hızı yanlış değerlendirir. Eli oraya çok erken veya geç gidebilir; çocuk böylece topu kaçıır. Aynı şey; vurma, yakalama, zıplama veya fırlatma gibi etkinliklerde de görülür. Buna bağlı olarak da çocuklar bu tür oyunlarda başarısız olur ve dışlanır.
- Dinlediği ya da okuduğu bir öyküyü, gördüğü bir olayı anlatırken ortasından başlar, başa döner, sonunu anlatır ve karmakarışık şekilde tamamlar.
- İnce motor koordinasyon bozuklukları; çivi çakma, çatal bıçak kullanma, yazı yazma ve resim yapma gibi beceriler de çok belirgindir. Ya çok yavaş yazar, yazmayı zamanında bitiremez ya da hızlı yazıp çok hata yapar. Bu hatalar daha çok heceleme, gramer, harflerin konumu ve büyüklükleriyle ilgilidir.

- Defterleri düzensizdir ve yarım bırakılmış sayfalar defterin en belirgin özelliğidir.
- Motor beceri gerektiren topa vurma, topu tutma ve bisiklete binme gibi etkinliklerde beceriksiz olarak tanımlanır.
- Telaffuzda sıkça bozukluk ve konuşma güçlüğü gözlemlenir. Bu kişiler düşük benlik algısına sahip olabilir, iletişimsel sorunlar yaşayabilir.
- Dağınık, unutkan olmaları, zihinsel olarak organize olamamalarından kaynaklanan düzensizlik, koordinasyon bozukluğu, sosyal beceri sorunları, tutarsızlık vb. gibi sorunlar da görülebilir.
- Bu kişilerin olumlu özellikleri de söz konusudur ve önemli olan bu özelliklerinin açığa çıkartılması, bunun için ortamların sağlanması ve gerekli önlemlerin alınmasıdır.

Resim 1.6: DEHB olan çocuğu tanıma ve anlamının önemi

Etkinlik - 2: DEHB olan çocukların gelişimsel özelliklerini öğrendiniz. DEHB olan çocuklar adına, onların özelliklerini anlatan rahatsızlıklarını vurgulayan anne-babalarının, öğretmenlerinin ya da toplumun dikkatini çekebilecek bir afiş hazırlayınız.

UYGULAMA FAALİYETİ

Aşağıdaki işlem basamaklarını takip ederek DEHB olan bireylerin gelişimsel özellikleri ile ilgili drama uygulaması yapınız.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ DEHB bozukluğu olan bireylerin gelişimsel özellikleri konusunun tekrarı için soru cevap kartları hazırlayınız.	➤ Hazırlayacağınız kartları konunun içeriğine uygun olarak oluşturunuz.
➤ Hazırlanan soru cevap kartlarını sınıfta arkadaşlarınıza uygulayınız.	➤ Sınıftaki her arkadaşınızın bu çalışmaya katılmasını destekleyiniz.
➤ Çeşitli kaynaklardan DEHB olan çocukların gelişimsel özellikleri ile ilgili sunu ve kısa film araştırınız.	➤ Hazırlayacağınız materyallerin konuyu destekleyici nitelikte olmasına özen gösteriniz.
➤ Hazırladığınız materyalleri öğretmen ve arkadaşlarınızla paylaşınız.	➤ Sunum öncesi arkadaşlarınızın konuya dikkatini çekiniz ve uygun bir ortam oluşturunuz.
➤ Arkadaşlarınızla DEHB olan bir arkadaşınızın sınıfınıza nakil gelmesi ve onunla gerçekleşen iletişimi içeren bir drama süreci planlayınız.	➤ Konuyu veriniz ve bu çalışmayı gruplara ayrılarak gerçekleştiriniz.
➤ Oluşturduğunuz kurguları canlandırınız.	➤ Her grubun canlandırmalarını yapması için fırsat veriniz ve çalışmalarını dikkatle takip ediniz.
➤ Gerçekleştirilen drama sürecini arkadaşlarınızla birlikte değerlendiriniz.	➤ Değerlendirme sürecine bütün sınıfın katılımını sağlayınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. DEHB için verilen bilgilerden hangisi **yanlıştır**?
A) 7 yaşından önce ortaya çıkmalıdır.
B) Aşırı hareketlilik, dikkat eksikliği ve impulsivite temel özellikleridir.
C) Son üç aydır belirtilerin görülmesi esastır.
D) DEHB gelişimsel bir bozukluktur.
E) Çocuk ve ergen nüfusunda sıklıkla karşılaşılr.
2. DEHB olan çocukların tanılanmasında hangisi başvurulan yöntemlerden biri **değildir**?
A) Anne-baba ile görüşme
B) Okul idaresinden ayrıntılı bilgi edinme
C) Çocukla görüşme
D) DEHB ile ilgili test ve ölçekler uygulanması
E) Çocuk ve aile ile ilgili bilgilerin alınması
3. Gebelikte kurşun zehirlenmesine maruz kalma, DEHB'ye neden olan çevresel etkilerinden hangisi içerisinde yer alır?
A) Doğum öncesi
B) Doğum sırası
C) Doğum sonrası
D) Gıda katkı maddeleri
E) Aile
4. DEHB olan çocukların gelişimsel özellikleri ile ilgili verilenlerden hangisi **doğru değildir**?
A) Sağ-sol kavramları zayıftır.
B) Harfleri ters dönmüş şekilde algılayabilirler.
C) Sınıfta kalma görülebilir.
D) Dinledikleri hikâyeyi karmaşık olarak anlatırlar.
E) Düzenli ve temizdirler.
5. Çocuğun;
I. Anne-babasına
II. Öğretmenlerine
III. Rehberlik uzmanına
IV. Arkadaşlarına
DEHB ile ilgili test ve ölçekler yukarıda belirtilenlerden hangilerine uygulanır?
A) I, II
B) I, III, IV
C) I, II, III
D) III, IV
E) II, III

6. Hangisi okul öncesi dönem çocuklarında görülen DEHB özelliklerinden biridir?
A) İç huzursuzluğu
B) Akademik performansta düşüş
C) Ders sırasında arkadaşlarıyla konuşma
D) Oyun ilişkilerine uyum sağlamakta güçlük çekme
E) Sınıf tekrarlama

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru sözcükleri yazınız.

7. Kişinin kendini kontrol etmekte sorun yaşaması, isteklerini erteleyememesi ..... olarak adlandırılır.
8. DEHB; zihinsel gerilik,....., ... ve ..... gibi rahatsızlıklarla karıştırılabilir.
9. Ebeveynlerde DEHB varsa çocukta DEHB olma riski %..... dır.
10. DEHB olan çocuk genellikle ailenin ..... çocuğu olmaktadır.

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

11. ( ) Başkalarının sözünü kesmek dürtüsellik göstergesidir.
12. ( ) DEHB olan çocukların motor becerisi gerektiren topa vurma, topu tutma ve bisiklete binme gibi etkinliklerde becerikli oldukları görülür.
13. ( ) DEHB'ye kız çocuklarına oranla erkek çocuklarda daha sık rastlanır.
14. ( ) DEHB olan çocuklar ileriki yıllarda yasalara uymakta zorlanırlar.
15. Aşağıda verilen DEHB tipleri ile tiplerin özelliklerini eşleştiriniz.

a. Birleşik Tip

Zihinsel çaba gerektiren işlerden kaçarlar. Dış uyaranlardan etkilenirler ve unutkandırlar.(....)

b. Dikkatsizliğin Önde Geldiği Tip

Hareketlilikleri anne babaları bıktırır.(....)

c. Hiperaktivite İmpulsivitenin Önde Geldiği Tip

Dürtüleri denetleyememe, dikkat eksikliği, sosyal ilişkilerde zayıflık, anlamsız aşırı hareketlilik söz konusudur.(....)

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki öğrenme faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

ÖĞRENME KAZANIMI

Öğrenme faaliyetinde kazandırılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda DEHB olan

0-72 ay çocukları için kaynaştırma eğitimini destekleyen etkinlikleri öğrenecek ve uygun araç gereçleri seçebileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan çocuklar için kaynaştırmanın önemini çeşitli yazılı kaynaklardan ve internetten araştırınız.
- Bulduğunuz yerdeki okul öncesi eğitim ve özel eğitim kurumlarını ziyaret edip DEHB olan çocuklar için ne gibi araç gereçler ve etkinlikler kullandıklarını öğreniniz.
- Edindiğiniz bilgileri raporlaştırıp bir sunum hazırlayınız.
- Sunumunuzu arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. DEHB OLAN 0-72 AY ÇOCUKLARI İÇİN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİNİ DESTEKLEYEN ETKİNLİKLER

2.1. DEHB Olan Çocuklar İçin Kaynaştırma Eğitiminin Yeri ve Önemi

"Özel gereksinimli bireyleri yaşlılarından ayırmak insan haklarına aykırıdır." ilkesinden yola çıkılırsa DEHB olan çocukların normal okullara devam etmeleri onların en doğal haklarıdır. Bazı DEHB'li çocuklar bütün gün ya da günün bir bölümünde özel bir eğitim sınıfına yerleştirilebilir. Ancak çocuğun ebeveynleri ile okul arasında iyi bir iş birliğinin olması koşuluyla, bu çocukların çoğunun normal bir sınıfta kalmaları yani kaynaştırma eğitimi almaları son derece önemlidir.

DEHB olan çocuklar için ilaç tedavisinin tek başına yeterli olmayacağı bilinen bir gerçektir. Bu durum kaynaştırma eğitiminin önemini bir kez daha hatırlatmaktadır. Kaynaştırma eğitiminin okul-aile-uzman iş birliği ile titizlikle sürdürülmesi esastır.

DEHB'de kaynaştırmanın amacı;

- ➤ Çocukta öz denetim geliştirmek,
- ➤ Dikkat / dürtü kontrolünü kazandırmak,
- ➤ Duygu ve davranışlarının uyumlu olmasını sağlamak,
- ➤ Kendine olan güvenini artırmaktır.

Özel gereksinimli bireyler için eğitim alabilecekleri ortamlar, en az kısıtlayıcı olandan en fazla kısıtlayıcı olana doğru şu şekilde sıralanabilmektedir:

- Tam zamanlı kaynaştırma
- Kaynak oda destekli kaynaştırma
- Yarı zamanlı kaynaştırma
- Özel sınıf
- Gündüzlü özel eğitim ortamı

Yukarıda sıralanan özel gereksinimli bireyler için eğitim uygulamalarından hangisine karar verileceği çocuktaki DEHB'nin türü, DEHB'ye eşlik eden başka rahatsızlıkların olup olmadığı, çocuğun gelişimsel özellikleri vb. etkenler doğrultusunda uzmanlarca belirlenir. Ancak mümkün olduğu ölçüde tam zamanlı kaynaştırma, kaynak oda destekli kaynaştırma veya yarı zamanlı kaynaştırma tercih edilmelidir.

➤ **DEHB olan çocukların kaynaştırma eğitiminde eğitimcilerin dikkat edeceği ilkeler**

- Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu, nöropsikiyatrik bir bozukluktur. Denetlenebilir; ancak yok edilemez. İlaç ve davranış değiştirme yöntemleriyle %80 oranında bir düzelme sağlanabilir. Her şeyden önce bunların farkında olunmalıdır.
- Çocuğun davranışlarına karşı eğitimcilerin kabul çizgisinin yüksek olmasında yarar görülmektedir; ama öğretmen otoriteyi kaybetmemelidir.
- Bu öğrencilerin düşünce biçimlerinin farklı olduğunu bilmelisiniz. DEHB olan çocuklar doğrusal bir düşünceye sahip değildir ve asla olamazlar. Onları doğrusal düşünceye teşvik etme ve zorlama teşebbüsünde bulunmanız kaynakları ve zamanı boşa harcamanıza sebep olur.

Resim 2.1: DEHB olan çocukların düşünme biçiminin farklı olduğu

- Etkinlikler sırasında saçını okşamak, omzuna dokunmak tüm öğrencilerin kendilik değerini artırdığı gibi konuya ilgilerini de artırmaktadır. Bu çocuklar görsel ve dokunsal uyaranlardan etkilenirler. Dikkatlerini çekmek istediğinizde fiziksel olarak yakın olmak ve uygun olan zamanlarda ona dokunmak etkili olabilir.
- Sürekli göz göze gelmeye çalışın. DEHB olan bir çocukla göz göze gelerek daldığınızda dikkatini geri getirebilirsiniz.
- Kıyaslama, duygusal istismar, bağırma, hakaretlerde bulunmak, fiziksel istismar, fiziksel güç kullanmaktan uzak durmak gerekmektedir. Bu durum çocukla kurulan ilişkide güven ortamını olumsuz yönde etkilemektedir.
- Başarılı olduğu her işi mutlaka pekiştiriniz. Bu durumu övgülerle belirtebilirsiniz.
- Okul-aile arasında beklenen düzeyde iş birliği oluşturulmalıdır. Koordinasyon düzeyine göre eğitim sürecinin etkisi farklılık gösterecektir. Beklenen düzeydeki iş birliği çocuğun davranışlarında farklılaşmanın ortaya çıkmasını kolaylaştırabilir.
- İletişimin açık ve net olmasını sağlayınız. Yönergeleri adım adım veriniz. İletişim açık ve net olmadığına çocuğun kafası karışabilir.
- Çocuğun kendisine, ona nasıl yardımcı olabileceğinizi sorunuz. DEH olan çocukların sezgileri genellikle çok gelişmiştir. Eğer nasıl daha iyi öğrenebilecekleri kendilerine sorulursa bunu anlatmaktan çekinmezler; ama bu bilgiyi gönüllü olarak anlatmaktan çekinirler. Çünkü anlatacakları yöntem genellikle sıra dışıdır. Bu yüzden öğrencinizle baş başa oturunuz ve nasıl daha iyi öğrenebileceği konusunda onun fikirlerini öğreniniz.
- İşlerin nasıl yapılması gerektiğini sıkça tekrarlayınız. DEHB olan kişiler direktifleri bir kereden fazla duyma ihtiyacındadırlar. DEHB olan çocukların en büyük sorunu hatırlayamamaktır. Hatırlamalarına yardımcı olabilmek için onlara ipuçları veriniz.
- Aşırı yorgunluk, stres ve baskı çocukların öz denetimlerini azaltıp uygunsuz davranışlara neden olabileceği için dinlenme fırsatı sağlanmalıdır. Sessizlik zamanı ve gevşeme tekniği uygulanabilir.
- Sınıf içerisinde çocuğun hareketleneceği hissedildiği anda çocuğa birtakım sorumluluklar verilerek çocuğun hareket etmesine olanak sağlanarak çocuğun sınıf içinde daha iyi kontrol edilebilmesi sağlanabilir.
- Sınırlar ve kurallar koymaktan çekinmeyiniz.
- Önceden belirlenmiş bir programa sadık kalmasını sağlayınız.
- Büyük etkinlikleri küçük parçalara ayırınız. DEHB’li çocuklar için bu çok önemlidir. Aksi hâlde “Bunu asla yapamayacağım.” şeklinde duygusal bir tepkiyle geri çekilir. Verdiğiniz görev ya da sorumlulukları küçük parçalara ayırarak çocuğun başarısızlık duygusu yaşamaması önlenir.
- Çocuğun spora yönelmesini sağlayınız. Hiperaktivitesini doğru kullanmasını sağlamış olursunuz.

Resim 2.2: Spor sayesinde hareketliliğin doğru yönlendirilebileceği

- Mümkün olduğunca çocuğa sorumluluk veriniz. Bu sorumlulukların çocuk tarafından ceza biçiminde algılanmamasına dikkat ediniz.
  - Eğitimlerinde mümkün olduğunca görsel, işitsel ve hareketli araçlar kullanınız.
  - Sık sık grup çalışması yapınız. Bu yolla gruba katılmasının keyfini yaşayacak, motivasyonu artacak; kurallı yaşamayı ve kurallara uymayı öğrenecektir.
- DEHB olan çocukların kaynaştırma eğitiminde ailelerin dikkat edeceği ilkeler
- Okulla iş birliği içinde olunuz.
  - Konuşurken çocuğunuzun yanına gidiniz, çocuğunuza uzaktan seslenmeyiniz.
  - Göz teması kurunuz, dokununuz, sizi dinlediğinden emin olunuz.
  - Onunla konuşurken diğer sesleri azaltınız, müziği kısınız, televizyonu kapatınız.
  - Basit, sade cümleler kurunuz, net ifadeler kullanınız.
  - Ardı ardına bir sürü istek sıralamayınız, bir seferde tek bir şey isteyiniz.
  - Ona, ne yapmamasını değil ne yapması gerektiğini söyleyiniz.
  - Cezaya son derece az başvurunuz, daha çok olumlu davranışı ödüllendiriniz.
  - Mola verme yöntemini kullanınız. Çocuğun, istenmeyen davranışının hemen ardından belirli bir süre ortamdaki uzaklaştırınız. Özellikle saldırgan, zarar verici, tepkisel davranışlar için uygun bir yaklaşımdır.
  - Olumlu davranışlarını pekiştirmek için belli ölçüler dâhilinde ödül veriniz.
  - Her gün düzenli olarak çocukla beraber zaman geçiriniz. İlginizi esirgemeyiniz.

Etkinlik - 1: Arkadaşlarınızla beraber "Öğrenme Faaliyeti 2" konularından şu ana kadar öğrendiklerinizi tekrar ediniz. Konularla ilgili küçük bir kağıda birer tane kasten yanlış ya da hatalı cümle kurunuz. Örneğin;

“DEHB olan çocukla göz teması kurulmaması çocuk için önemlidir”.
“DEHB olan çocuğa öğretilcekleri bütün hâlinde sunmak gerekir.” gibi

Hazırladığınız yanlış cümlelerin yazılı olduğu kâğıdı katlayıp bir torbaya atarak torbayı karıştırınız. Sırasıyla birer kâğıt çekiniz ve yanlış cümleyi arkadaşlarınıza okuyunuz. Okuduğunuz yanlış ya da hatalı bilginin doğrusunu söyleyip cümlenin neden yanlış olduğu ile ilgili yorumlarınızı yapınız. Eğer okuduğunuz hatalı cümlenin doğrusunu hatırlayamazsanız, modülünüzden yararlanınız.

2.2. DEHB Olan Çocukların Kaynaştırma Eğitiminde Kullanılacak Araç Gereçler

- Legolar,
- Bul-yaplar,
- Uçurtmalar,
- Boncuklar,
- Plastik çiviler,
- Küpler,
- Ayna,
- Makaslar,
- Çeşitli objeler,
- Top,
- Hareketli araba,
- Bebek,
- İç içe geçmiş halkalar ve kutular,
- Vücut maketleri,
- Bilgisayar,
- Müzik ve ritim aletleri,
- Konuşma eğitim kartları,
- Resimli kartlar,
- Kavram kartları,
- Kavram kitapları,
- Boyama kitapları,
- Öykü kitapları ve kartları,
- Zekâ geliştirme materyalleri,
- Dikkat yoğunlaştırma materyalleri,
- Hafıza kartları,
- Jimnastik aletleri ve minderleri

Resim 2.3: DEHB olan çocuklar için çeşitli oyuncaklar

2.3. DEHB Olan Çocukların Kaynaştırma Eğitiminde Uygulanabilecek Etkinlikler ve Oyun lar

DEHB olan her çocuğun kendine özgü özellikleri olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle evde ya da okulda etkinlikler uygulanırken çocukların ihtiyaçları ve gelişim seviyeleri göz önünde bulundurulmalıdır.

2.3.1. DEHB olan Çocuğun Eğitiminde Uygulanabilecek Etkinlikler ve Oyunlar

➤ Satranç, dama, sudoku

Bu tür oyunlar zihinsel süreçlerin gelişimine önemli katkılar sağlar, zihni dinç ve sağlıklı kılar, üretici düşüncüyü geliştirir. Stratejiyi, öngörü yeteneğini, olasılıklı düşünmeyi, olayları farklı pencereden değerlendirmeyi sağlar. Başta yapılan hatanın sonradan ne gibi sonuçları meydana getireceğini gösterdiği için sebep-sonuç ilişkisi kurabilme yeteneğini geliştirir.

➤ Seksek (çizgi oyunu)

Çocuğun bedenini kontrol edebilmesini, bedenini istediği gibi kullanabilmeyi öğrenmesini ve kaba motor gelişimini sağlar. Çocukta sakarlık davranışı azalır.

➤ Tangram, yapboz, lego

Görsel, uzamsal yeteneğin gelişmesini ve ince kas gelişimini sağlar. Bir nesneyi farklı amaçlar doğrultusunda kullanabilmeyi sağlayarak görsel ve uzamsal dikkati, geometrik algılama yeteneğini ve parça-bütün algısını geliştirir. Tümevarım ve tümdengelim metodunu öğretir.

Resim 2.4: Yapbozun dikkat algı ve konsantrasyon için faydası

➤ **Uçurtma**

Çocuk, uçurtma ile geniş bir alanı dikkatli bir şekilde kullanabilmeyi, çevreye uygun davranabilmeyi öğrenir. Uçurtma uçurmak çocuğun ince motor, kaba motor ve el-göz koordinasyonunun gelişimine katkıda bulunur. Çocuğun kendi uçurtmasını kendisinin yapması oldukça yararlıdır. Böylelikle çocukta el becerileri ve üreticilik yeteneği gelişir.

➤ **Dikkat kitapları**

Çocuğun öğrenme becerisi ve dikkatini geliştirmek için hazırlanan kitaplardır. Bu kitaplar çocuğun yaşına ve gelişim seviyesine göre seçilmelidir.

➤ **Labirent oyunları**

Kâğıt üzerine çizilmiş labirentin bir girişi ve birçok çıkışı vardır. Amaç girişten yolu takip ederek en az hata ile doğru çıkışı bulmaktır. Bu oyunun aşamalı olarak kolaydan zora doğru seviyeleri vardır.

➤ **Fark bulma**

Bu konuda daha önceden hazırlanmış çalışmalardan yararlanılabilir. Fark bulma egzersizleri, ayrıntıları çabuk fark etmeyi ve bulmayı, dikkati dar alanlarda iyi kullanabilmeyi sağlar. Birbirine benzeyen ama aralarında küçük farklılıklar bulunan iki resim gösterilir. Bunların arasındaki farkları çocuğun bulması istenir.

➤ **Kamuflaj resimler**

Büyük bir resim içerisine gizlenmiş birçok resimden oluşur. Gizlenen bu resimleri bulmak gerekir.

➤ **Hikâye, fıkra vb.**

Dinlediği hikâye ya da fıkrayı kendisinin anlatması istenebilir.

➤ **Tekerlemeler**

İşitsel dikkat çalışmak amacıyla önceden tekerlemeler belirlenir ve hazırlanır. Tekerlemeyi bir kişi çocuğa okur veya söyler, çocuk da bu tekerlemeleri doğru tekrar etmeye çalışır. Çalışmaya önce kısa ve kolay tekerlemelerden başlanır.

➤ **Hafıza kartları**

Hafıza jimnastiği yapmak için kartlar hazırlanır. Bu kartlarda resimler vardır. Kartlardaki resimler çocuğa gösterilir. Resimlere bakıldıktan sonra kartlar kapatılır. Çocuktan bu resimleri kartlara bakmadan hafızasından tekrar etmesi istenebilir.

➤ **Dokunsal oyunlar**

Çocuğa gözleri kapalı bir şekilde eli, kolu, ayağı vb. organları ile nesnelere dokunarak tanıması çalışmasıdır. Bunlar; kıyafet, meyve, sebze gibi her türlü nesne olabilir. Bu da çocukta dokunsal algıyı geliştirir.

➤ **Koku ile ilgili oyunlar**

Çocuğun gözü kapatılır. Yemekleri, baharatları, parfümleri, meyveleri, çiçekleri, nesnelere koklayarak tanıyabilme ile ilgili oyunlardır.

➤ **Tat alma ile ilgili oyunlar**

Çocuğun gözleri kapatılır. Çocuğa gözleri kapalı bir şekilde yemekler, meyveler, tatlılar, kuruyemişler, pastalar tattırılır. Çocuktan besinleri görmeden tadarak tanıması istenir (Hayta, 2011).

2.3.2. DEHB olan Çocukla Evde Uygulayabilecek Etkinlik ve Oyun Önerileri

- Çocuğunuza şu talimatı veriniz: "Ben sana soru soracağım, sen de cevap vereceksin ama ben 'söyle' dediğimde cevap verebilirsin. Söyle demeden cevaplarsan oyunu kaybedersin." Bu açıklamadan sonra oyuna başlanır (Örneğin "Bugün günlerden ne?" diye sorulur. Ara verilir ve çocuğun cevap vermemesi beklenir. "Söyle" denildiğinde cevap vermesi beklenir.). Bu oyun veya bu tarz oyunlar çocuğun aceleciğini önlemek ve dürtüselliği kontrol için kullanılabilir.
- Çocuğun önüne farklı materyallerden oluşan birkaç eşya diziniz (Örneğin; biraz pamuk, kumaş, tahta gibi). Çocuk bu nesnelere inceledikten sonra ondan gözlerini kapatmasını isteyiniz. Nesnelere çocuğun tenine dokununuz ve ondan bu nesnenin ne olduğunu hangi maddeden yapıldığını bulmasını söyleyiniz. Oyun boyunca çocuk gözlerini açmamalıdır. Yapılan çalışma yavaş tempoda, şefkatli ses tonu ile yapılmalıdır. Bu ya da buna benzer oyunlar ise çocuğun sakin olması ve gevşemesi için etkilidir.

- DEHB olan çocuğun aşırı hareketliliğini kontrol altına alabilmek ve enerjisini doğru şekilde kullanmasına yardım etmek için anne-baba desteği ile çocuk, spora yönlendirilebilir, park bahçe gibi açık alanda beraber ya da arkadaşları ile hareketli oyunlar oynaması sağlanabilir.

Şu etkinlik önerileri ise daha çok çocuğun dikkat ve konsantrasyonunu artırmak için önerilebilir:

- Şişirilmiş balonu avucunun içinde düşürmeden evin içinde dolaştırması istenebilir.
- Yılan şeklinde uzatılmış ipin üzerinden yürümeye çalışması yönlendirilebilir.
- Tepsi içine konulan bir bardak suyu dökmeden getirmesi söylenebilir.
- Çocuğa boyama, boncuk dizme gibi dikkat gerektiren el becerileri yaptırılabilir.
- Evin bir odası seçilir ve çocuğa etrafındaki eşyalara dikkatlice bakması söylenir. Çocuk odadan çıkınca eşyalardan biri saklanır. Çocuk, odaya döndüğünde saklanan eşyayı bulmaya çalışır.
- Çocuğa gerektiği kadar bir süre, bir resim gösterilir ve bu sürenin sonunda resim kapatılır. Daha sonra resimle ilgili sorular sorulur. "Çocuğun kıyafeti ne renkti?", "Çocuğun saçı ne renkti?" vb.
- Anne-baba tarafından bir kâğıt üzerine birtakım geometrik ya da çocuğun seviyesine uygun basit şekiller çizilerek çocuktan bu resimlere bir süre bakması istenir. Daha sonra resim kapatılır ve çocuktan hatırladıklarını çizmesi istenebilir.
- Çocuğa aile tarafından bir hikâye anlatılır ve bu hikâyenin belli kısımları ile ilgili sorular sorulur, bu çalışma ile çocuğun anlatılanlara konsantre olması sağlanabilir.
- Çocuğa bir resim verilir ve verilen resme ilişkin bir hikâye anlatması istenebilir.
- Çocuğa bir kısmı eksik olan çeşitli resimler sırayla gösterilir ve çocuktan resmin eksik kısmını bulması istenebilir.
- Boya kalemleri, çubuklar, bardaklar, kaşıklar, çakıl taşları gibi pek çok eşya bir araya getirilir. Bu nesnelere herhangi birinden oluşan bir grubu masaya yayılır ya da hakkında konuşabilecek nesne grupları bulunur. Çocuktan bu nesnelere uzunluk, ağırlık, adet ve renklerine göre sıralaması istenebilir.

Etkinlik - 2: DEHB olan çocuklara uygun etkinlik ve oyun örneklerini öğrendiniz. Farklı kaynaklardan da çeşitli oyun ve etkinlikler araştırdınız. Seçtiğiniz bir etkinliği sınıfta uygulayınız. Uygulama sırasında arkadaşlarınızdan yardım alabilirsiniz. Uygulama sonrasında seçip uyguladığınız etkinlik ya da oyunu değerlendiriniz. Oyunun DEHB olan çocuğa olan faydaları üzerine fikirlerinizi açıklayınız.

2.4. DEHB Olan Çocuklara Uygun Eğitim Ortamı Düzenleme

DEHB'li çocuk için sınıf ortamında belirlenmiş kazanımların gerçekleştirilmesi; öğrenci sayısı, ışık, hava, ses, gürültü, görünüm gibi etkenler dikkate alınarak sağlanabilir. Sınıfın öğrenci-öğretmen ve öğrenci-öğrenci arasında çok yönlü iletişimi destekleyecek biçimde düzenlenmesi gerekir.

➤ **Öğrenci sayısı**

Sınıfta eğitim-öğretim etkinliklerinin etkili bir şekilde yürütülebilmesi için öğrenci sayısı çok olmamalıdır. İdeal çocuk sayısı; sınıf düzeyine, kullanılan öğretim yöntemlerine, öğretmenin bilgi, beceri ve yeteneklerine göre değişmektedir.

➤ **Isı, ışık, renk**

Isı, konsantrasyonu etkilerken ışık da insan psikolojisi üzerinde etkili olan önemli bir fiziksel değişkendir. Sınıfta iyi renk uyumunun sağlanması da göz estetiği ve zihinsel etkinlik açısından uyarıcı etkiler yaratabilmektedir.

➤ **Gürültü**

Öğretmen-öğrenci etkileşimini olumsuz yönde etkileyen bir değişken de gürültüdür. Etkili öğretim ortamının sağlanması için öğretmen, öğrencilerine çeşitli etkinliklerle istendiğinde sessizliğin sağlanmasını öğretmelidir.

Görünüm

Sınıfta öğretim sırasında kullanılan materyallerin ve oyuncakların eğitimin amacına uygun olarak yerleştirilmesi gereklidir. DEHB olan çocuğun dikkatini dağıtıcı materyaller mümkün olduğu kadar uzağında olmalıdır. Sınıf içinde öğretim amacına uygun olmayan ve dikkati dağıtıcı öğretim materyaller kaldırılmalıdır. Dikkat eksikliği olan çocuklar için sınıftaki malzemeler değişik şekilde düzenlenerek farklı öğrenme ortamları oluşturulabilir.

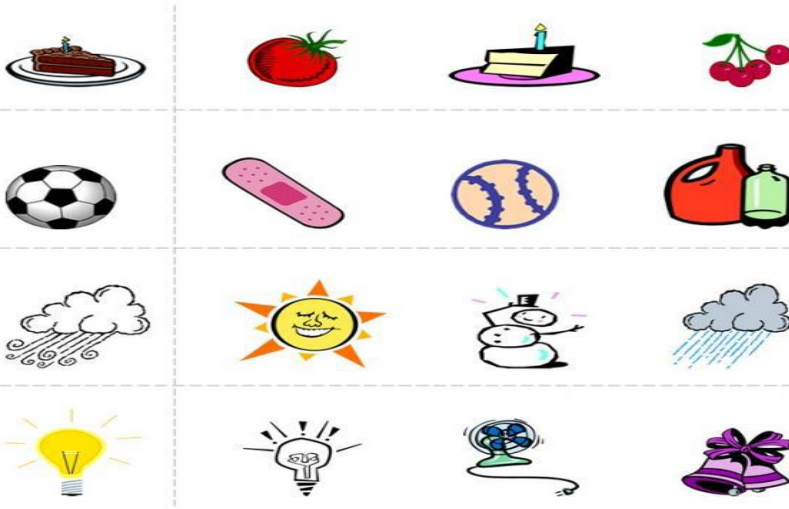
Ayrıca;

- Kuralların olduğu ve tutarlılıkla uygulandığı bir sınıf ortamı çok önemlidir. DEHB olan çocukların özellikle kurallara uyma ve kuralların kazanımında güçlükleri vardır. Bu öğrenciler, akranlarından daha fazla kurallara ihtiyaç duymaktadırlar. Kurallar önceden oluşturulur ve gerekli durumlarda öğrencilere hatırlatılmalıdır.
- DEHB olan çocuğa uygun materyallerin bulunması ve hem bireysel hem de grup çalışmalarına istekle katılmasını sağlayacak, gelişimine uygun etkinlikler sunulması önemlidir.
- Çocuğun hem arkadaşları hem öğretmeni tarafından kabul görmesi, kaynaştırma eğitimini olumlu etkileyecek önemli bir durumdur.
- Sınıf ortamında takdir etme, ödüllendirme gibi yaklaşımların olması ve olumlu bir sınıf iklimi oluşturulması, kaynaştırma eğitimini başarıya götürecektir.

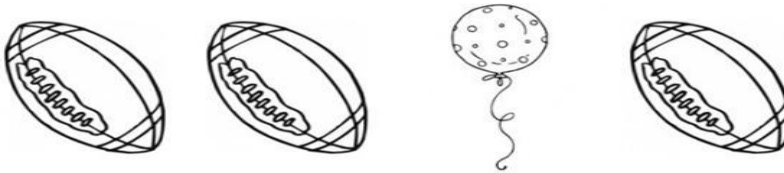
UYGULAMA FAALİYETİ

Aşağıda DEHB olan çocukların dikkat, konsantrasyon, algı, el-göz koordinasyonu gibi birçok becerisini artırabilecek etkinliklere 8 tane örnek verilmiştir. Örnekleri inceledikten sonra DEHB olan çocuklar için bir örnek etkinlik de kendiniz hazırlayınız. Resimleri çeşitli kaynaklardan (boyama kitabı, hikâye kitapları, dergi, internet, vb.) yararlanarak çizebilirsiniz. Etkinliği hazırlarken çizimlerinizden daha çok yaratıcı fikirlerinizin önemli olduğunu unutmayınız.

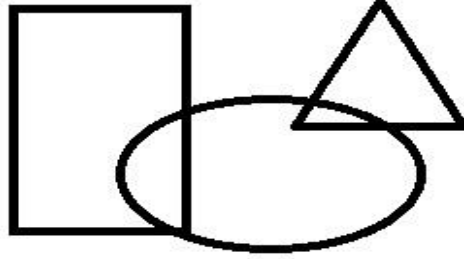
- **Baştaki resme benzer olanı bul.**

- **Her sırada farklı olanı bul.**

- Sadece elipsi boya.

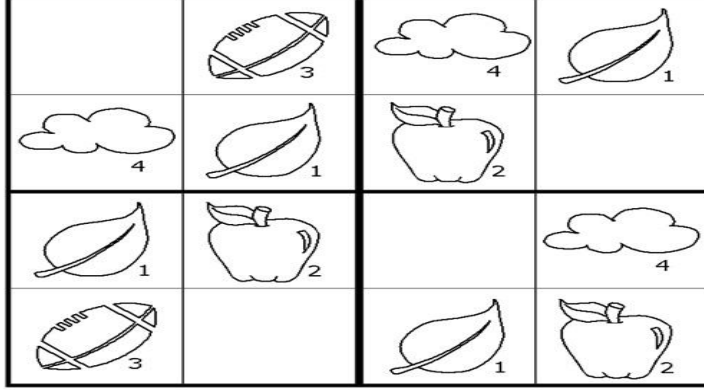
- İki resim arasındaki farkları bul.

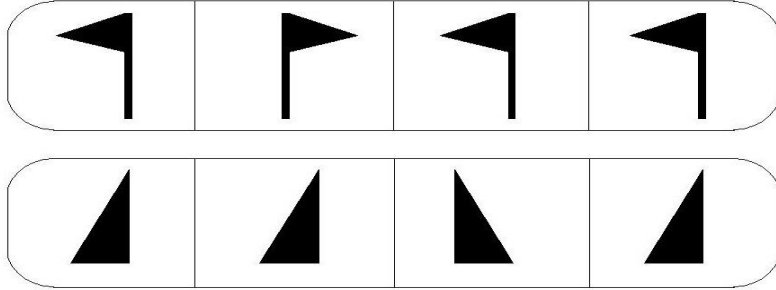
- Çorapların eşlerini bul ve eş olan çorapları aynı renk kalemle işaretle.

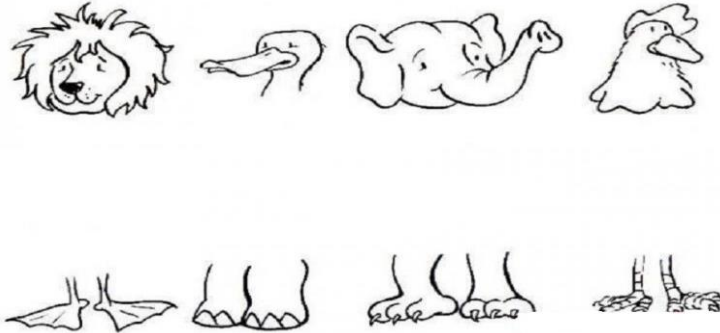
- Her satır ve sütunda sadece bir tane olacak şekilde resimleri yerleştir.

- Yönü farklı olanı bul.

- Hayvanları ayakları ile eşleştir.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ DEHB'li çocuklar için verilen etkinlik örnekleri konusunu tekrar ediniz.	➤ Çeşitli kaynaklardan farklı etkinlik örnekleri de öğrenebilirsiniz.
➤ DEHB'li çocuklar için verilen görsel etkinlikleri inceleyiniz.	➤ Başka kaynaklardan da farklı görsel örnekler inceleyebilirsiniz.
➤ DEHB olan çocuklar için kendiniz etkinlik örnekleri üretiniz.	➤ Okul öncesi yaş grubu DEHB olan çocuklar için örnekler hazırlayacağınızı unutmayınız. ➤ Örneklerinizin DEHB olan çocukların dikkat, algı, konsantrasyon gibi becerilerini artırmanız gerektiğini hatırlayınız.
➤ Oluşturduğunuz etkinlikleri arkadaşlarınızla paylaşınız.	➤ Oluşturduğunuz etkinliklerin amaç ve özelliklerini arkadaşlarınıza anlatabilirsiniz. ➤ Hazırladığımız örnek etkinlikler hakkında arkadaşlarınızın sorularını cevaplandırınız.

KONTROL LİSTESİ

Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız becerileri "Evet", kazanamadığınız becerileri "Hayır" kutucuğuna (X) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. DEHB'li çocuklar için verilen etkinlik örnekleri konusunu tekrar ettiniz mi?		
2. DEHB'li çocuklar için verilen görsel etkinlikleri incelediniz mi?		
3. DEHB olan çocuklar için etkinlik örnekleri ürettiniz mi?		
4. Oluşturduğunuz etkinlikleri arkadaşlarınızla paylaştınız mı?		

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Hangisi DEHB' de kaynaştırmanın amaçlarından **değildir**?
A) Çocukta öz denetim geliştirme
B) Dürtü kontrolü sağlamak
C) Dikkat kontrolü sağlamak
D) Başkalarına güvenmeyi öğrenmek
E) Duygu ve davranışlarının uyumlu olmasını sağlamak
2. DEHB olan çocuğun etkinlik sırasında saçını okşamak, omzuna dokunmak çocukta nasıl bir etki bırakacaktır?
A) Cezalandırıldığını düşünecektir.
B) Konuya ilgisi artacak, dikkatini toplayacaktır.
C) Hatasını anlayıp özür dileyecektir.
D) Dokunulduğunu fark etmeyecektir.
E) Dikkatini dağıtacaktır.
3. Çocuğun istenmeyen davranışının hemen ardından belirli bir süre ortamdaki uzaklaştırma yöntemine ne denir?
A) Pekiştirme
B) Ödül verme
C) Cezalandırma
D) Söndürme
E) Mola verme
4. Hangisi DEHB' li çocuğun eğitiminde kullanılan seksek oyununun faydaları arasında **yer almaz**?
A) Çocuk, bedenini kontrol etmeyi öğrenir.
B) Çocuk, bedenini iyi kullanmayı öğrenir.
C) Sakarlık davranışı azalır.
D) İnce motor gelişimi desteklenir.
E) Kaba motor gelişimi desteklenir.
5. Hangisi işitsel dikkati desteklemek için kullanılır?
A) Hafıza kartları
B) Tekerlemeler
C) Fark bulma
D) Sudoku
E) Yapboz

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru sözcükleri yazınız.

6. DEHB olan çocuğun hareketliliğini doğru kullanabilmesi, fazla enerjisini atması için alınacak tedbir, çocuğu ..... yönlendirmektir.
7. .... en az kısıtlayıcı özel eğitim şeklidir.
8. Çocuğunuza bir soru sorup cevabı "Söyle." dediğinizde vermesini istiyorsanız onun aceleciliğini engellemiş ..... kontrol altına almış olursunuz.
9. DEHB olan çocuğun eğitiminde ..... yöntemine az başvurulmalı, olumlu davranışları ödüllendirilmelidir.

Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan parantezlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

10. ( ) DEHB olan çocuğa direktifleri bir kez söylemek yeterli değildir.
11. ( ) DEHB olan çocukların eğitimi için ailenin okulla iş birliği son derece önemlidir.
12. ( ) DEHB olan çocukların eğitiminde sınıf sayısının çok fazla olması çocuğun sosyal gelişimini destekler.
13. ( ) DEHB olan çocuklara sınırlar ve kurallar koymamak gerekir.
14. ( ) DEHB olan çocuklarda kaynaştırmanın amacı çocukta öz denetim geliştirmektir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları, faaliyete geri dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise “Modül Değerlendirme” ye geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Bir gazete oluşturmak üzere DEHB ve Kaynaştırma modülü kapsamında öğrendiklerinizle ilgili (DEHB'nin tanımı, sınıflandırılması, nedenleri, bu çocukların gelişimsel özellikleri, DEHB'li çocukların kaynaştırılması, eğitimlerinde kullanılan araç gereç ve etkinlikler) haberler, makaleler, başyazılar, karikatürler veya şiirler araştırınız.

Araştırmalarınızı sınıf arkadaşlarınızla beraber inceleyiniz. Konuyla az ilgisi olan, konuyu çok ayrıntılı ele alan, birbirine benzeyen ve açık bir anlatımı olmayan araştırmalarınızı öğretmeninizin yardımıyla eleyiniz. Uygun ebatlarda kâğıtlar seçip görsel düzenine de dikkat ederek gazeteyi oluşturunuz. Oluşturduğunuz gazeteyi sınıfa asınız.

KONTROL LİSTESİ

Bu modül kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığımız becerileri "Evet", kazanamadığımız becerileri "Hayır" kutucuğuna (X) işareti koyarak kendinizi değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Modül konularını tekrar ettiniz mi?		
2. Konularla ilgili haber, makale, başyazı, karikatür ve şiir araştırdınız mı?		
3. Araştırmalarınızı sınıf arkadaşlarınız ile beraber incelediniz mi?		
4. Gazeteye ekleyeceğiniz araştırmaları öğretmeniniz yardımıyla seçtiniz mi?		
5. Gazetenizi, görselliğine de dikkat ederek oluşturdunuz mu?		
6. Oluşturduğunuz gazeteyi sınıfa astınız mı?		
7. Oluşturduğunuz gazeteyi çevrenize dağıttınız mı?		

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ-1'İN CEVAP ANAHTARI

1	C
2	B
3	A
4	E
5	C
6	D
7	Dürtüsellik-impulsivite
8	Öğrenme bozukluğu uyum bozukluğu manik-depresif bozukluk davranış bozukluğu
9	%57
10	Birinci (ilk)
11	Doğru
12	Yanlış
13	Doğru
14	Doğru
15	B-C-A

ÖĞRENME FAALİYETİ-2'NİN CEVAP ANAHTARI

1	D
2	B
3	E
4	D
5	B
6	Spor yapmaya
7	Tam zamanlı kaynaştırma
8	Dürtüsellliğini
9	Ceza
10	Doğru
11	Doğru
12	Yanlış
13	Yanlış
14	Doğru

KAYNAKÇA

- BATU Sema, Gönül KIRCAALİ İFTAR, Kaynaştırma, Kök Yayıncılık, Ankara, 2007.
- EKŞİ Aysel, Ben Hasta Değilim, Nobel Tıp Kitabevi, Ankara, 1999.
- ERASLAN Emine, Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB), 2011. (Makale)
- FISCHER Renate Tietze, Aptal Çocuk Yoktur, Özgür Yayınları, 2001.
- GÜLLÜ Erdiñ, Çocuklarda Dikkat Eksikliği, Aliođlu Matbaacılık, İstanbul, 2012.
- http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/42/01/964696/dosyalar/2014_06/06100823_yarat%C4%B1c%C4%B1vegrselegzerszlerledkkatgeltrme.pdf (02.02.2016/12:00)
- http://okulpdr.net/dehab_1.htm (06.02.2016/17:30)
- http://www.hurriyetaile.com/cocuk/cocuk-psikolojisi/dikkat-eksikligi-olan-cocuklara-yardimci-oyunlar_18584.html?utm_source=copy-paste&utm_medium=copy-paste&utm_campaign=copy-paste-with-url (28.01.2015/13:30)
- <http://www.kayram.net/edergi/03/dehb.pdf> (02.02.2016/13:00)
- <http://www.yankiyazgan.com/hiperaktif-cocuk-hiperaktivite-nedir/> (25.01.2016/15:00)
- KARAGÖZ Savaş, Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu, e-dergi, Sayı 3. (<http://www.kayram.net/edergi/03/dehb.pdf>) (15.02.2016/16:00)
- KORKMAZLAR Ümran, Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu ve Özgül Öğrenme Bozukluđuna Psikopedagojik Yaklaşım, İstanbul Tıp Fakültesi, Çocuk Ruh Sağlığı AD., 2001. (Makale)
- KÜÇÜK DOđAROđLU Tüba, Türkiye’de Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu ile İlgili Çalışmaların Yürütüldüğü Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi, Bilgisayar ve Eğitim Araştırmaları Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, 2013.
- ÖZYÜREK Mehmet, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Temelleri Geliştirilmesi, Kök Yayıncılık, Ankara, 2006.
- SAYGILI Sefa, Çocuklarda Davranış Bozuklukları, Elit Yayınları, 2004.
- YAVUZER Haluk, Ana–Baba Okulu, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011.